

HANIF KUREISHI'NİN *VAROŞLARIN BUDASI* ADLI ESERİNDE 'ÖTEKİ' KAVRAMI

THE CONCEPT OF 'OTHER' IN HANIF KUREISHI'S *THE BUDDHA OF SUBURBIA*

Emrah IŐIK¹

Öz

Aydınlanmacı fikirlerin ön ayak olduğu öz güvenle Elizabeth döneminden başlayarak 19. yüzyılda doruk noktasına ulaşan Birleşik Krallık '*güneş batmayan krallık*' olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısına dek sömürgecilik faaliyetleriyle hem ekonomik hem de siyasal anlamda dünyaya yön vermiştir. Elde ettiği hegemonik üstünlüğünü kaybetmesi sonucunda İkinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda eski sömürge bölgelerinden, Güneydoğu Asya, Afrika ve Karayiplerden birçok topluluk ülkenin büyük kısmına göç ederek, Britanya toplumunu ve kültürel yapısını büyük oranda değişikliğe uğratmıştır. Bu süreçle birlikte, İngiltere artık çok kültürlü bir yapıya bürünmüştür. Söz konusu duruma rağmen, özellikle sömürgecilik sürecinde ve yazınında Batı ideolojisi tarafından üretilen 'Doğu' ve 'Öteki' gibi kavramlar ulus ötesi uzamda da önemini korumuş ve ev sahibi İngiliz toplumu tarafından yüzyıllardır süre gelen hiyerarşik (sömüren-sömürülen) ilişkinin devamı olarak üretilmeye devam etmiştir. Hanif Kureishi'nin *Varoşların Budası* (1990) adlı romanı ırkçı ve ötekileştirici politikaların hâkim kılındığı 1970'li yılların İngiltere'sini konu alan, sömürgecilik sonrası yazının en önemli eserlerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu roman, Batı medeniyetinin merkezi sayılabilecek bir uzamda göç, kimlik, ötekilik, stereotip ve Doğu gibi çağdaş toplumsal düzenin gerçekliğini yansıtan kavramlar üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda ele alınan çalışma söz konusu romanın göç deneyimini yaşayan birinci kuşak göçmenler ve onların ikinci kuşak temsilcileri tarafından deneyimlenen ayrımcı, ötekileştirici ve ırkçı tutumların savaş sonrası İngiliz toplumunda çok kültürlülük kavramını nasıl sorunsallaştırdığını yansıtmaktadır. Çalışmada, öncelikle Edward Said, Homi K. Bhabha, Gayatri Chakravorty Spivak, Stuart Hall gibi önemli toplumsal kuramcıların 'öteki' kavramı üzerine görüşlerine yer verilmiştir. Daha sonra, Kureishi'nin *Varoşların Budası* eserinde, söz konusu kavram üzerine yapılan açıklamalar ışığında, birinci ve ikinci kuşak göçmen kimliklerin maruz bırakıldıkları ötekileştirici ve ırkçı tutumlar örneklerle tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Doğu, Öteki, Ötekileştirme, Irkçılık, Varoşların Budası, Hanif Kureishi*

Abstract

Thanks to self-confidence initiated with the enlightened ideas, the United Kingdom, as the empire on which the sun never sets, directed the World both economically and politically by means of colonial

¹ Arş. Gör., Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, emrahishik@hotmail.com

interests that began in the Elizabethan period, peaked during the 19th century and carried on up till the second part of the 20th century. As a consequence of losing its hegemonic center, during the years following the Second World War, many communities from the former colonial territories, such as Southeast Asia, Africa and the Caribbean, immigrated into many parts of the country, mainly to London, the heart of the country. Such migratory flows have changed the British society and culture in a great extend. With this process, Britain has turned into a multicultural structure. In spite of this circumstance, the concepts such as the 'Orient' and 'Other' produced by the ideological perception of the Western ideology, especially in the colonial period and in literature, have continued to be important in the transnational space and continue to be produced as a continuation of the hierarchical relationship (colonizer-colonized) that has been maintained by the host British society for centuries. Hanif Kureishi's novel, *The Buddha of Suburbia* (1990) is regarded as one of the most important works of postcolonial literature about England in the 1970s during which racist and alienating policies were dominant. This novel focuses on concepts that reflect the reality of contemporary social order such as immigration, identity, otherness, stereotyping and the Orient in a space that can be considered as the center of Western civilization. In this respect, this study reflects how the discriminatory, alienating and racist attitudes experienced by the first-generation immigrants and their second generation representatives problematize the concept of multiculturalism in post-war British society. In the study, theories of such important social theoreticians as Edward Said, Homi K. Bhabha, Gayatri Chakravorty Spivak, Stuart Hall on the concept of 'the other' are employed in order to discuss the concepts of 'other', the otherizing and racist attitudes to which the first and second generation immigrant identities are exposed in Kureishi's *The Buddha of Suburbia*

Keywords: *The Orient, 'Other', Otherization, Racism, The Buddha of Suburbia, Hanif Kureishi.*

Giriş

Aydınlanmacı fikirlerin ön ayak olduğu öz güvenle Elizabeth döneminden başlayarak 19. yüzyılda gücünün zirvesine ulaşan Birleşik Krallık '*güneş batmayan krallık*' olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısına sömürgecilik faaliyetleriyle dek hem ekonomik hem de siyasal anlamda dünyaya yön vermiştir. Sömürgecilikle elde ettiği hegemonik üstünlüğünü kaybetmesi sonucunda, "İmparatorluk geriye yazmaya" (Ashcroft, Griffiths and Tiffin, *The Empire* 6) başlamış ve sömürgecilik sonrası kuram ve edebiyatın ortaya çıkışıyla, sömürgeci İngiliz ideolojisiyle, sömürülen toplulukların tarihsel ilişkilerinin incelenmesi söz konusu olmuştur. Sömürgecilik sonrası dönemin yolunu açan en önemli siyasal gelişmelerden biri de Krallığın "mücevheri" olarak adlandırılan Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmış olmasıdır. Bu gelişme aynı zamanda Birleşik Krallığın sömürge tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiş ve bunun sonucunda Britanya'dan uzakta yer alan birçok sömürge devlet özgürlüğünü kazanarak İmparatorluktan resmi anlamda kopmuştur. Buna rağmen, Milletler Topluluğu aracılığıyla sömürgelerin özgürlüklerini kazanmaları sonrasında da devam eden ilişkiler, özgürlüklerini kazanan eski sömürgelerin yine İngiltere etkisi altında yönetimlerini sürdürmelerini de sağlamıştır. "İkinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda devam eden ekonomik ve kültürel ilişkiler aynı zamanda İngiltere'nin göç modelini de etkilemiş" ve söz konusu model ülkenin nüfus yapısının önemli bir özelliği haline gelmiştir. (Bentley, 16-17) Bu süreçle birlikte, İngiltere artık çok kültürlü bir yapıya bürünmüş ve eski sömürge bölgelerinden birçok topluluk başta imparatorluğu kalbi olan Londra olmak üzere, ülkenin büyük kısmına göç ederek, Britanya toplumunu ve kültürel yapısını önemli oranda değişikliğe uğratmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında hüküm süren nüfus yapısındaki söz konusu değişiklik sömürgecilik sürecindeki dikotomik sömüren-sömürülen ilişkisini de çok kültürlü bir ortama taşımış, bu deneyim sonucunda ortaya çıkan melez kimliklerle birlikte kimlik

konusu yeni bir boyut kazanmıştır. Söz konusu duruma rağmen, özellikle sömürgecilik sürecinde ve yazınında Batı ideolojisi tarafından üretilen ‘Doğu’ ve ‘Öteki’ gibi kavramlar ulus ötesi uzamda da önemini korumuş ve ev sahibi İngiliz toplumu tarafından yüzyıllardır süre gelen hiyerarşik (sömüren-sömürülen) ilişkinin devamı olarak üretilmeye devam etmiştir. Nüfus yapısının değişimine tahammül edemeyen ve göçmenlerin, ülkenin ana unsuru olduğunu iddia ettikleri beyaz- İngiliz toplumu daha da yoksullaştırdığına inanan muhafazakâr siyasetçiler “ırk kartına” (Bentley, 17) başvurmuşlar ve böylece çok kültürlü bir yapıya kavuşan İngiltere’deki ayrıştırıcı ve ötekileştirici tutumları tetiklemişlerdir. Söz konusu siyasetçilerin en önemlisi ‘kan nehirleri’ konuşması olarak da adlandırılan ünlü Birmingham konuşmasıyla bilinen muhafazakâr parti milletvekili Enoch Powell’dır. Powell 1968 yılında sarf etmiş olduğu řu sözlerle İngiltere’deki göçmen grupların hayatını kâbusa çeviren ırkçı ve ötekileştirici saldırı ve söylemlere kapı aralamıştır:

Göçmen kökenli nüfusun gelecekteki artışının önemli bir parçası olacak 50.000 kadar bağımlı kişinin yıllık girişine izin veren bir ulus olarak deli, gerçekten deli olmalıyız. Bu durum kendi cenaze ateşini beslemekle meşgul bir halkı izlemek gibidir. Geleceğe doğru baktığımızda içime řu doğuyor: Romalılar gibi, oldukça fazla kanla köpüren Tiber Nehrini görüyorum. (284)

Powell, söz konusu açıklamasında da görüleceği üzere, asırlarca süre gelen sömürgeci bir tarihin İngiliz kültürüne ve ekonomisine kattığı artığı değer ve sömürülen toplumlara getirdiği kültürel ve ekonomik yıkımı hiçe saymaktadır. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sonrası çöken İngiliz ekonomisine iř gücü sağlayan, eski sömürgelerden gelerek adaya ayak basan, göçmen vatandaşları birer bağımlı olarak görmektedir.

Bu tür politikaların hâkim kılındığı 1970’li yılların İngiltere’sinde geçen ve sömürgecilik sonrası yazının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen Hanif Kureishi’nin *Varoşların Budası* (1990) adlı romanı Batı medeniyetinin merkezi sayılabilecek bir uzamda göç, kimlik, ötekilik, sterotip ve Doğu gibi çağdaş toplumsal düzenin gerçekliğini yansıtan kavramlar üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda, çalışma söz konusu romanın göç deneyimini yaşayan birinci kuşak göçmenler ve onların ikinci kuşak temsilcilerinin savaş sonrası İngiliz toplumunda maruz kaldıkları ayrımcı, ötekileştirici ve ırkçı tutumların çok kültürlülük kavramını nasıl sorunsallaştırdığını yansıtmaktadır. Çalışmada, öncelikle Edward Said, Homi K. Bhabha, Gayatri Chakravorty Spivak, Stuart Hall gibi önemli toplumsal kuramcıların ‘öteki’ kavramı üzerine görüşlerine yer verilmiştir. Daha sonra, Kureishi’nin *Varoşların Budası* eserinde, söz konusu kavram üzerine yapılan açıklamalar ışığında, birinci ve ikinci kuşak göçmen kimliklerin maruz bırakıldııkları ötekileştirici ve ırkçı tutumlar örneklerle tartışılmaktadır.

Öteki Kavramı

Çalışmanın ana tartışma noktasını belirleyen öteki kavramı dini, siyasi, sosyolojik, ekonomik, kültürel ve edebi olmak üzere birçok alanda kullanılan bir kavramdır. Etimolojik bir tespit yapmak gerekirse, ‘öteki’ kelimesi ‘bilinenden ayrı’, ‘öbür’, ‘diğer’ anlamlarına gelirken aynı zamanda ‘sözü edilen veya benzer iki nesneden önem ve konum bakımından uzakta olan’ anlamına da gelmektedir (tdkterim.gov.tr). Diğerini betimlemek için kullanılan öteki sözcüğünü toplumsal tartışmalar içerisinde ele alacak olursak, söz konusu kavram coğrafya, sosyal sınıf, ırk, renk ya da kültür temelli farklılıkları temel alan egemenlik ilişkilerini işaret etmektedir, yani güç eşitsizliğinden ortaya çıkan ‘ötekileştirme’ ve ‘dışlama’ süreçlerini yansıtmaktadır. İki gücün söz konusu olduğu bir durumda daha güçlü olan bir diğerini tahakküm altına alacak ve onu ‘öteki’ olarak adlandıracaktır. ‘Öteki’ hakkında, çalışmamızın da ana gövdesini oluşturan, birçok önemli toplumsal kuramcı tarafından görüş dile getirilmiş ve öteki kavramının sosyolojik, tarihsel, kültürel, psikolojik ve edebi çalışmalarda ortaya çıkarıldığına ışık tutulmuştur.

Varoşların Budası eserindeki göçmen karakterlerin yaşadıkları ötekileştirme ve dışlanma süreçlerine ışık tutan ‘ötekilik’ durumuna kuramsal bir yaklaşım geliştiren en önemli sosyal kuramcılardan biri Edward Said’dir. Said, sömürgecilik sonrası çalışmalara ivme kazandıran yapı taşı eser olarak kabul edilen *Orientalism* (*Şarkiyatçılık*) adlı yapıtıyla öteki sorununu Doğu ve Batı medeniyetleri arasındaki “ontolojik ve epistemolojik ayrıma” (Ashcroft, Griffiths and Tiffin *Concepts* 153) ve ikili karşıtlık ilişkilerine dayanarak ele almaktadır. Said, söz konusu eserinde, Michel Foucault’nun ortaya attığı güç ve bilgi temelinde kurulan söylem analizinden yola çıkarak ‘bir ‘öteki’ imgesi olarak Doğu kavramının nasıl Batı tarafından üretildiği sorusuyla ilgilenir. Said’e göre, “Şarkiyatçılık, baskı altına almak üzere bir Batılı biçim olarak, Doğu üzerine bir otorite kurmak ve onu yeniden yapılandırmak amacıyla” kullanılmıştır. (3) Said, “Batı düşüncesinin ötekisi olarak kabul edilen ‘Doğuluların’ Batılılar arasında dikkat çekme, korku ve tutkuları kışkırtmada başarılı olan egzotik bir kültürel görünüş olarak ele alındığını, Doğu’nun Avrupa’nın yalnızca komşusu olmadığını aynı zamanda Avrupa’nın en karmaşık ve sürekli başvuru alanı ‘öteki’ imgelerinden biri olduğunu savunmaktadır.” (44). Said, Batının bir yapı ve sistem olarak ortaya çıkmasını tam olarak anlamak için sömürgeleştirilmiş Doğu’nun Avrupa’yı zıt görüntü, düşünce, kişilik ve deneyim olarak tanımlamasına yardımcı olduğunu" kabul etmemiz gerektiğini savunmaktadır. (Gandhi, 73) Bunun yanı sıra, Said Batının farklılığı temel alarak ötekisi olan Doğu’yu, aydınlanmacılıktan beslenen politik, sosyal, askeri, ideolojik, bilimsel araçlarına ve hayal gücüne dayanarak egemenlik altına alabildiğini ve oluşturduğu söylem sayesinde “egzotik, gizemli, farklı, akılsız, ahlaksız ve vahşî” (40) olarak tanımladığını dile getirmektedir. Benzer şekilde, Said, bir gösterge bütünü olarak Doğu’yu modern Batı’nın sessiz ve dışsal ‘Öteki’si olarak ele alır ve Doğu’nun Batılılar için kurgu ürünü olduğunu ve Batının asıl kimliğini hiyerarşik olarak ürettiği bu kurgu vasıtasıyla edindiğinin de altını çizmektedir. Bu durumda, Doğu sadece bir düşünce olmanın ötesinde, Batı tarafından hem kurtarılmış, uyarlaştırılmış hem de ikinci derecedeki pozisyonu bilimsel olarak kanıtlanmış bir öteki olarak sunulmuştur. Said’e göre, Batılıların ya da şarkiyatçıların bu tür

tanımlamalara gitmelerinin en önemli nedeni “sömürge yönetimlerine akla uygun bir açıklama getirmektir”. (39) Batılı edebi metinler üzerine yaptığı incelemeler sonucunda görüşlerini şekillendiren Edward Said Doğu-Batı arasındaki tarihsel ve üretilmiş dikotomik, hiyerarşik ilişkinin hayali tanımlamalar ve basmakalıp nitelendirmelerle sömürgeci Batı tarihinin gözden kaçırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Söz konusu dikotomik ilişkiyi temel alarak sömürgeci ve sömürülen ilişkisini ikili karşıtlık temelinde kuramsallaştıran Edward Said’in aksine çalışmamızda önemli bir yer tutan bir diğer önemli sosyal kuramcı Homi K. Bhabha ise ‘öteki’ kavramını hiyerarşik konumdan çıkartarak ötekiliğin ve göçmen kimliğinin oluştuğu ‘üçüncü uzama’ işaret eder.

The Location of Culture (Kültürel Konumlanış) (1994) adlı eserinde Homi Bhabha Batı düşünce tarzını sömürgecilik sonrası bakış açısıyla tartışmakta ve ‘öteki’ sorununu söylem içerisindeki sömürgecilik sonrası öznenin oluşumunu açıklamak üzere kararsızlık (ambivalens) kavramına başvurmaktadır. Bhabha’ya göre, ötekileştirme süreci diğer kültürlerin üzerinde tahakküm kuran ve kendisini sürekli yineleyen, kurumsal bir güç ve ideolojik bir Avrupa-merkezciliği yansıtan Batı düşüncesi tarafından desteklenmiştir. (31) Sömürülen özne iktidardaki özne ile eşit olmak için aynı zamanda kendisini zapt eden durumu reddetmekte ve sömürülen öteki sömürgeciyi taklit ederek, kararsızlık (ambivalens) yaratmaktadır. Yaratılan söz konusu kararsızlık durumu üçüncü uzamda ev sahibi kültür temsilcilerinin ‘öteki’ bireyi ötekileştirmesi esnasında bireyde hem kimlik krizi yaratır hem de ötekileştirilmekten kurtulmak amacıyla taklitçiliğe onu sürükler. Bu süreçler kültürün telaffuz edilebileceği bir uzam olan melezliği meydana getirmektedir (38). *Varoşların Budası* romanında ana karakter olarak ele alınacak olan Karim, üçüncü uzam olan çok kültürlü İngiliz toplumunda maruz kaldığı dışlayıcı tutumlar, yaşadığı aşağılık kompleksi ve kimlik krizinden kurtulmanın yolunu melez bir Doğulu olarak değil, ana kültürünü hiçe sayan beyaz bir İngiliz gibi davranmakta bulur. Yine de, bütün taklitçi çabaları Karim’i savaş sonrası İngiltere’inde ötekileştirmekten kurtarmaz çünkü Bhabha’nın da vurguladığı üzere, ‘öteki’ kavramı ve öteki kimliğine takınılan tavır sömürgecilik sonrası mekânda da canlılığını korumakta ve batı düşüncesinin bir yansıması olarak yeniden üretilmektedir. Ötekileştirme süreci içerisinde sokulan ‘öteki’ kimliğine değinirken, Bhabha ayrıca ‘farklılık’ sorununu ön plana çıkarmaktadır. Ona göre, “söylem içerisindeki sömürgeci öznenin oluşumu ve sömürgeci iktidarın söylem içerisindeki eylemleri ‘ırk ve cinsiyet’ temelli farklılık biçimlerinin dile getirilmesine ihtiyaç duymaktadır (67). Tahakküm edici bir iktidar ancak bu telaffuz içerisinde sağlanır ve ötekileştirme süreci ivme kazanır.

Post-yapısalcı ve feminist bakış açılarıyla sömürgecilik sonrası çalışmalara yeni bir soluk getiren Gayatri Spivak ise ‘öteki’ kavramını daha çok üçüncü dünya kadınının temsil sorununa dikkat çekerken değinmiştir. Spivak, Derrida’nın yapı-sökümcü kuramını kullanarak, madun (alt konumda olan) olarak nitelendirdiği ötekiyi tanımlamaktadır. Spivak, Ranajit Guha’nın “insanların ancak farklılıklar içerisinde tanımlanabileceği” görüşünü kullanarak madun sınıfların bütün Hindistan nüfusu ve Hintli seçkin sınıf arasındaki demografik farklılıktan meydana geldiğini iddia etmiştir (79). Ona göre, madunların kimliği

farklılıklara dayanmaktadır. Spivak madunların konuşabilmelerinin sadece iktidarın ödün vermesiyle gerçekleşebileceğini ve bunun herhangi bir resmiyet taşımadığını vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, “emperyal söylemin kendi ötekisini yarattığını” iddia eden (Ashcroft, *The Concepts*, 156) Spivak, Lacan’cı yaklaşıma sadık kalarak sömürgeci geleneğin kültürel bir hegemonya içerisinde kurduğu ‘ötekinin’ aynı zamanda emperyal ‘Ötekiyi’ de inşa ettiğini, yani sömürgeci ‘benliği’ de kurduğunu vurgulamaktadır. Spivak’ın düşüncelerinden hareketle, Avrupalı-sömürgeci söylemin savaş sonrası İngiltere’indeki temsillerini yansıtan ırkçı beyaz İngiliz özne (emperyal özne) süre gelen sömürgeci söylem tarafından tanımlanan göçmen-ötekiyi etiketleyerek toplumdaki dışlama yoluna başvurur. *Varoşların Budası*’ndaki Jmila karakteri hem Üçüncü Dünya kadın kimliğini hem de Doğulu, öteki temsillerini yansıtarak, Spivak’ın da değindiği gibi, kendisine dayatılan toplumsal normlara karşı sesini çıkarma gayreti göstermekte ve sömürgecilik sonrası uzamda obje durumuna düşürülen öteki olarak bulunduğu koşullardan farklılık kazanarak direnmeye ve ses çıkarmaya çalışmaktadır.

Spivak’tan sonra, çalışmamızda kuramsal görüşlerine başvuracağımız bir diğer önemli bilim insanı da çalışmalarıyla 1950 sonrası kültürel çalışmalar alanındaki gelişmelere öncülük eden ünlü kültür kuramcısı Stuart Hall’dır. Hall ‘öteki’ kavramını ele alırken, daha çok kimlik ve temsiliyet (representation) kavramlarına yoğunlaşmaktadır. Hall’a göre, kimlik durağan, değişmez bir olgu değildir, aksine kendi kendini var etmektedir. Fakat aynı zamanda temsiliyet içerisinde meydana gelen bir süreçtir (“Cultural Identity and Diaspora 222). Ona göre, büyük şehirlerdeki merkezîyetçi temsiliyet tutumları dışlanmış kişileri ‘öteki’ olarak var etmektedir: “Bizler farklı olarak oluşturulmakla kalmayız, aynı zamanda bu tür rejimler içerisindeki Batı bilgisini yansıtan sınıflandırmalara göre de birer ötekiyizdir. Bizi görebilecekleri ve bizi ‘öteki’ olarak deneyimleyecekleri güce sahiptirler”. (225) Stuart Hall bu sürecin rıza yoluyla gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Egemen ötekinin bilgisi var edilmekte ve böylece “aşağılık duygusu” içselleştirilmektedir. (226) Stuart Hall bu düşüncesini ünlü psikiyatrist ve kuramcı Frantz Fanon’un *Black Skin White Masks (Siyah Deri Beyaz Maskeler)* (1952) adlı eserinde ortaya koyduğu “sömürgeleştirilen siyah adam kendi kültürel konumunu kaybetmiş ve sömürgeleştirilen kültürün doğasında olan üstünlüğü fikrini içselleştirmişti” (ix) görüşünden hareketle ortaya atmıştır. Edward Said’in öne sürdüğü epistemolojik ve hegemonik Doğu-Batı ikili karşıtlığından ve Fanon’un vurguladığı siyah adamın içselleştirilmiş, insanlıktan çıkarılmış aşağılık duygusu halinden oldukça etkilenen Stuart Hall sürekli değişiklik gösteren kültürel ilişkilerin hüküm sürdüğü diaspora uzamı içerisinde öteki kimliğinin baskın kültürün ötekileştirmeden beslenerek dayattığı temsiliyetler çerçevesinde var olageldiğinin altına çizmektedir. Nitekim Hall, *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices (Temsil: Kültürel Temsil ve Anlamlandırma Uygulamaları)* (2003) adlı eserinin giriş kısmında aynı kültürden insanların kavramları, imgeleri ve düşünceleri, benzer yollarla parametreler inşa etmek üzere, incelemeye eğilim gösterdiklerini ifade etmektedir (4). Yabancı bir unsurun söz konusu olması durumunda ise, aynı gruptakiler bu unsuru farklılığı ile yargılamaktadır. Hall’a göre, “farklılık kendisini ifade eder, konuşur” (230). Bu nedenle, bu tarz farklılık gösteren unsurlar ötekiliğin yaratıldığı farklılık işaretlerine dayanmaktadır.

Ele aldığımız kuramcıların ‘öteki’ üzerine ortaya attığı düşünceler ışığında bakılırsa, ötekilik ötekinin basmakalıp bakış açılarına göre temsil edilmesine neden olmaktadır. Ötekilik söz konusu olduğunda, ‘farklılık’ öznenin ‘aşağılık’ olarak değerlendirilmesiyle sonuçlanan olumsuz bir anlam taşımaktadır. Bu bağlamda, ötekilik, özellikle bu çalışmada, daha çok ulus ötesi bir hareket içerisinde olan göçmenler için ele alınabilecek bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bu tarz insanlar farklı bir ülkeye daha iyi bir yaşam koşulu ve bazı ekonomik yoksunlukları aşmak üzere gelmektedirler. Fakat çalışmanın bir sonraki bölümünde incelenecek olan *Varoşların Budası*’nda da görüleceği gibi, bu süreçte ötekileştirmeye ve ırkçılığa maruz kalmışlardır. Birinci kuşak göçmen temsilcileri maruz kaldıkları ötekileştirici ve ırkçı tutumlar nedeniyle geride bıraktıkları ana vatanlarının hayali ile yaşamak zorunda oldukları dışlayıcı koşulların arasında gidip gelmişlerdir. Kültürel açıdan üçüncü uzamı temsil eden çok kültürlü toplumu yansıtan ikinci kuşak melez temsilciler de yine, her ne kadar kaçmaya çalışsalar da, kendilerine yöneltilen ötekileştirici ve dışlayıcı tavırlar nedeniyle kimlik karmaşası yaşamışlar ve bünyelerinde taşıdıkları iki kültürü (Doğu/Batı) uzlaştırmakta zorluk yaşamışlardır.

***Varoşların Budası* Romanında Öteki Kavramının İncelenmesi**

1950 sonrası çok kültürlü Londra hayatı içerisindeki ırksal ve kimlik temelli ilişkileri etkili biçimde yansıtan eserlerden biri olan *Varoşların Budası*’nın yazarı Hanif Kureishi 1954 yılında Londra’nın güneyinde, Pakistanlı bir babayla İngiliz bir Annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Londra’daki King’s College’da felsefe eğitimi alan Kureishi daha sonra Riverside Stüdyoları’nda daktilocu olarak işe alındı. Burada işi esnasında yazarlık yeteneğini keşfeden Kureishi’nin, ilk tiyatro oyununu olan ‘Soaking the Heat’i 1979 yılında Royal Court Tiyatrosu’nda sahnelendi. İlk uzun oyunu ‘The King and Me’ 1980 yılında oynandı. Riverside Stüdyolarında çekilen bir sonraki oyunu ‘The Mother Country’ ile birlikte Kureishi Thames Televizyon Senaryo Yazarlığı Ödülü’nü kazandı. Bu başarılarından sonra Royal Court Tiyatrosu’nun kadrolu yazarları arasına girdi. İlk televizyon filmi olan ‘Benim Güzel Çamaşırhanem’ 1985 yılında en iyi televizyon senaryosu dalında Oscar’a aday gösterildi. 1990 yılında yayınlanan ilk romanı *Varoşların Budası*, en iyi roman dalında Whitebread Ödülü’nü aldı. *Varoşların Budası* daha sonra, 1993 yılında, BBC tarafından televizyon dizisi olarak çekildi. Bu başarılı romanı daha sonra *Love in a Blue Time* (1995), *Intimacy* (1999), *Midnight All Day* (2000), *Gabriel’s Gift* (2002), *The Body* (2004), *Something to Tell You* (2008) romanları takip etmiştir. (hanifkureishi.com).

Varoşların Budası daha önce çeşitli çalışmalarda daha çok Homi Bhabha’nın diaspora ve ulus ötesi kimlikler için ortaya attığı melezlik, üçüncü Alan ve taklitçilik gibi kavramlar üzerinden incelenmiştir. Ne var ki, sömürgecilik sonrası yazının başat kavramlarından biri olan ‘öteki’ kavramına yeterince yer verilmemiştir. Bu nedenle bu bölümde daha çok olay örgüsü ve karakterlerin maruz kaldıkları ötekileştirici ve ırkçı tutumlar ile düşürüldükleri ‘öteki konumları ele alınacaktır. *Varoşların Budası*, Hintli bir baba ve İngiliz bir annenin ergenlik dönemindeki erkek çocuklarının, Karim Amir’in, bu süreç içerisinde ırkçı ve ayrımcı saldırıların hüküm sürdüğü 1970’li yılların İngiltere’sinde kendisini toplumda konumlandırmaya

çalışmasını, yani etnik, kültürel ve toplumsal cinsiyet kimliğini bulma arayışını ön plana çıkarmaktadır. İngiliz siyasal hayatında “kurumsal ırkçılık” (Hadley ve Ho 11) olarak tanımlanan Thatcher dönemine (1979-1990) ortam hazırlayan yabancı düşmanlığının yoğun olduğu bir döneme denk gelen romanın alt yapısını hem anlatıcı hem de ana karakter durumundaki ikinci kuşak göçmen Karim’in ergenlik yıllarında yaşadıkları oluşturmaktadır. Birinci kuşak Hintli göçmenlerin yaşadıkları arada kalmışlık durumunu da bu kuşağın temsilcisi olarak Haroon ve kısmen Anwar’ın maruz kaldıkları tipik Batılı ve ötekileştirici tutumlar yansıtmaktadır. Romanın olay örgüsüne bakılacak olursa, roman bir tarafta birinci kuşak doğulu göçmen deneyimini temsil eden ve yıllar önce Hindistan’dan İngiltere’ye üniversite eğitimi görmek üzere gelen ve bir daha memleketlerine dönemeyen Haroon ve Anwar’ın deneyimlerini konu alır. Diğer taraftan, birinci kuşağın temsilcilerinin çocukları ve eşleriyle diaspora uzamında yaşadıkları ilişkiler ikinci kuşak melez kimliği temsil eden anlatıcı durumundaki Karim’in gözünden anlatılır. Haroon İngiliz, orta sınıf beyaz kimliğin kendisine dayattığı indirgemeci egzotik doğulu tanımlamasını kabul eder ve romanın giriş kısmında Müslüman olmasına rağmen, kendisini bir yoga gurusu olarak tanıtır ve böylelikle kendisinden beklenen ‘öteki’, ‘gizemli’, ‘arzu edilen’ nitelikleri, Stuart Hall’ın da belirttiği gibi, rıza yoluyla içselleştirerek toplumda yer almaya çalışır. Söz konusu yoga toplantıları aracılığıyla Eva ile tanışır ve bütün ailesinin hayatı bu andan itibaren değişir. Eva uğruna İngiliz eşi Margaret’i terk eden Haroon kimlik krizi yaşayan oğlu Karim’le birlikte Eva ve oğlu Charlie’nin yanına taşınır. Bu deneyim olay örgüsü içerisinde Haroon ve Karim’in yaşadıkları ötekileştirici ve ayrımcı tutumları örneklemek açısından önem taşımaktadır. Bir diğer birinci kuşak temsilcisi ve Haroon’a göre daha geleneksel, ataerkil ve Müslüman bir kimliği temsil eden Anwar karakteri ile ikinci kuşağı temsil eden kızı Jamila arasında çatışmalı bir ilişki söz konusudur. Ev sahibi kültürü temsil eden İngilizlerin ırkçı tutumlarından bunalan Anwar her geçen gün daha gelenekçi bir tutum takınır ve kızı Jamila’nın kendisinin uygun gördüğü, Hindistan’da Changez ile görücü usulü evlenmesini ister. Annesi Jeeta’nın daha çok acı çekmemesi için Changez ile evlenmeyi kabul etse de, Jamila evliliği süresince takındığı özgürlükçü ve hırçın tavrıyla hem babasına hem de kendisini doğulu, melez dışlayan ırkçı, sömürgeci tutumlara karşı her zaman direnç göstermiştir. Anwar ve Jamila karakterlerinin her birinin yaşadıkları ötekileştirici deneyimler ırksal ve kültürel olmasının yanı sıra, din, sınıf ve cinsiyet temelli ötekileştirme türlerini de örneklemiştir.

Romanında ironik ve mizahi üslubuyla antidemokratik ve ayrımcı yönetim anlayışına sert göndermeler yapan Kureishi medeniyetin ve çok kültürlülüğün Dünya’daki vahası olarak nitelendirilen İngiltere’de, toplumun alt sınıfından bir vatandaş olmanın, ırksal-sınıfsal ayrıma maruz kalmanın yaşamı ne kadar da olumsuz etkilediğini bizlere çarpıcı bir dille aktarıyor. Romanda etnik kökeninden ve toplumdaki sınıfından utanan bir birey portresi çizen ve neticesinde, kimliğine ve çevresine duyarsızlaşan Karim, bilerek ya da bilmeden, romanın olay örgüsünde bizlere çok kültürlü toplumların yaşaması kaçınılmaz olan bunalımları hissettirir. Romanın dışına taşan hava vasıtasıyla, farklı unsurlardan gelen ırkların ilişkileri, din, renk ve cinsiyet ayrımcılığı, emperyalizm, kimlik bunalımı, yabancılaştırma gibi kavramlar gerek olay örgüsünde gerekse de karakter analizinde sık sık göze çarpar.

Romanın ana karakteri ve anlatıcısı olan Karim yazar, Hanif Kureishi'nin kitaptaki temsilcisidir. Bunun işaretini kendi otobiyografik eseri *The Rainbow Sign*'da, şöyle vermektedir: “Başlangıçtan beri, Pakistanlı benliğimi, kökenimi, yok saymaya çalıştım. Utanıyordum ve bundan da kurtulmak istiyordum, herkes gibi olmak arzusunundaydım”. (Kureishi 73) Romanın başlangıcında Karim de benzer şekilde melez ırktan olmasına rağmen, ilk olarak İngiliz olduğunu vurgulamaktadır: “Adım Karim Amir, doğma büyüme İngiliz'im”. (Kureishi 3) Yazarın biyografisinde belirttiği şekilde, olgunlaşmadan önce Pakistanlı kökeninden utanan Kureishi gibi, Karim de iki köken arasında gidip gelen, kimlik bunalımı yaşayan bir karakter olarak görünür. Kendisini ‘öteki’ konuma indirgeyen ırkçı ortamdan kaynaklanan gerginlik nedeniyle ırkından ve toplumdaki sınıfsal durumundan utanan Karim, ona yoksulluk ve ‘ötekiliği’ hatırlatan Londra'nın güneyindeki yoksul mahallesinden uzaklaşp, başarıyı yakalamak ve zirveye tırmanmak istemektedir. 1970'li yıllarda seks, alkol, uyuşturucu, anlamsızlık, karamsarlık içerisinde arayış halinde olan genç neslin de temsilcisi olan Karim, belki de kökeni ve sınıfını açığa vurması durumunda, ötekileştirileceği korkusuyla, roman içerisinde kendisine takılan ötekileştirici tutumlara beklediğimiz cevabı vermez. Örneğin, babası Haroon'un kendisi gibi göçmen olan yakın arkadaşı, Anwar'ın kızı, Hintli Jamila zaman zaman yapılan ırkçı saldırılara elinden gelen en sert tepkiyi vererek, Karim'e de yapılması gerekeni işaret eder; ancak birkaç cılız tepki dışında bir varlık gösteremez.

Karim'e doğrudan yapılan ‘ötekileştirici’, ırkçı tepkilere dikkat ettiğimizde, roman boyunca bu tür davranışlar sık sık gözümüze çarpmaktadır. Bunlardan bazılarına değinecek olursak, Karim, babası Haroon ile gittikleri bir yoga seansında Helen ile tanışır ve Helen'in Karim'e olan ilgisi hemen fark edilir. Ertesi gün Helen'i almak üzere evine giden Karim, kapıda Helen'in babasının ırkçı sözlerine maruz kalır:

“Kızımı göremezsin, dedi Sırtı Kılı. O erkeklerle çıkmaz tamam mı?”

“Hmm, tamam!”

Anladın mı?”

Evet, dedim, asık suratla.

Biz sizin gibi siyahların evimize girmesini istemiyoruz. (...)

Bundan hoşlanmıyoruz, dedi Sırtı Kılı. Burada birçok zenci olmasına rağmen, bundan hoşnut değiliz. Eğer siz siyahlar kızıma yaklaşırsanız, ellerinizi kırarım!! (Kureishi 40)

Bu sözler yetmezmiş gibi bir de evin köpeği tarafından taciz edilen Karim, şahsına yönelik ‘ırkçı, ötekileştirici’ tutuma gereken tepkiyi vermez ve oradan uzaklaşır. Aslında, Karim'in sırtı kılı lakabını taktığı Helen'in babası savaş sonrası İngiliz toplumunda baş gösteren yabancı düşmanlığının en etkili örneklerinden birini sergilemektedir çünkü imparatorluğun yavaş yavaş parçalanması sonrasında güvenlik kaygısının ortaya çıkması ve geleneksel zeminlerin kaymasıyla birlikte kentlerin bildik çehreleri değışikliğe uğramış, İngilizler endüstride eski parlak günlerini mumla arar olmuşlardır. Böyle bir ortamda özellikle “Asya ve Afrika'dan ülkeye akın eden göçmen topluluklar, yerleşik unsurlarda endişe doğurmuş, felaket senaryolarıyla yönlendirilen tepki dalgası bazen açıkça ırkçı biçimde bazen de ‘yabancı kültüre’ direnme

maskesi altında kendini göstermiştir”. (Gilroy, 276) Helen’in babası aynı zamanda Sömürgecilik tarihini unutan, yok sayan İngiliz toplumunun “sömürgecilik sonrası melankolisini” (Gilroy, *Postcolonial Melancholia* 90) yansıtmaktadır. Bu nedenle, Karim’i huzurlarını kaçıran, ekonomilerini batıran ve yaşam standartlarını düşüren ‘öteki’, Doğulu göçmen imgesi çerçevesinde vahşi, bilinmeyen, korkutucu ve uzlaşmaz gördüğü ve öyle tanımladığı için yaşam alanı içerisinde bir ‘öteki’ye yer vermek istemez.

Romadaki en dikkat çekici ‘ötekileştirme’ örneklerinden biri de Karim’i tiyatro kadrosuna alan Ted Shadwell’in Karim’i bariz ‘öteki’ olarak gösteren, doğu kültürünü stereotipik ve indirgeyici bir bakış açısıyla yorumlayan sömürgeci beyaz adam anlayışını yansıtan davranışdır. Kipling’in *The Jungle Book* adlı eserini tiyatroya uyarlayan Shadwell, oyundaki Mowgli karakteri için Karim’i seçer ancak karakterin vahşi yönünü daha iyi aktarması için kostüm yerine Karim’in kirli çamurla sıvanması ve akabinde Shadwell’in sözleri bir Doğulu’ya yaklaşan tipik Batılı yaklaşımıdır:

Lütfen bana bunu giydirmeyin dedim titreyerek. Giy hadi dedi kostümcü. Büyük ve uslu bir adam ol. Kostümcü beni tepeden tırnağa koyu kahverengi balçıkla sıvadı. (...) Birkaç gün sonra Shadwell’den çamurla sıvanmamayı, normal bir kıyafet giymeyi için rica ettim. Shadwell’e çamurla sıvanmamayı, normal bir kıyafet giymem için rica ettim. Shadwell ‘bu sadece lanet olası bir çamur, ne yani bir Mowgli olarak kaftan giymeyi mi düşünüyorsun?’(Kureishi 146)

Shadwell’in bu yaklaşımı Edward Said’in eleştirdiği Flaubert yaklaşımını andırmaktadır: “Flaubert’in eserinde erkek karakterin Batının kafasındaki Doğulu modele göre çizilen bir cariye ile karşılaşması ise ilginçtir; cariye hiç konuşmaz, duygularını hiç ifade etmez. Erkek karakter ise güçlü, zengin biridir ve küçük hanıma sahip olmakla kalmaz aynı zamanda onun adına da konuşur”. (6) Flaubert gibi, Shadwell’in de karakterini sahnede yansıtmak için başvurduğu tutum, Said’in de vurguladığı gibi, Batının güdümündeki bir Doğu-Batı ilişkisini yansıtır. Shadwell tamamen kendi dünyasında yarattığı bir imgeyi, taraflı bir tutumla yansıtmaya çalışır. Batı ideolojisinin söylemi içerisinde kurgulanan merkezde Doğulu figüre biçilen kısıtlanmış ve üretilmiş öteki simgesidir Karim’e uygun görülen ve her ne kadar Londra’nın varoşlarından kurtularak Londra’nın merkezine, sanat ve kültür cemiyetine dâhil olmak istese de kendisine biçilen doğulu, basmakalıp etiketlerden kurtulamaz.

Karim’in ‘ötekileştirme’ sendromu yaşamasına neden olan bir diğer durum da sınıfsal pozisyonudur. Yoksullukla boğuşan Güney Londra’nın varoşlarından en kısa sürede kurtulup, yükselmek isteyen Karim belki de çoğunlukla bu nedenle babası ile Eva’nın yaşadığı gizli ilişkiyi annesiyle paylaşmaz. Çünkü hayata pozitif bakan, hırslı, girişken biri olan Eva’nın, eğer babasıyla birlikte olursa, kendi yükselişine ön ayak olacağına inanır. Nitekim anne ve babası boşandığında, Karim babası ve Eva ile birlikte kalmaya başlar. Sık sık partiler düzenleyip üst tabakadan kişilerle bağlantı kurmaya çalışan Eva, Karim’i tiyatro yönetmeni Ted Shadwell ile tanıştırmak için Karim’in sınıfsal açıdan ‘ötekileştirme’den kurtulması için fırsat yaratmış olur aynı zamanda. Karim’in sınıf ve eğitim açısından ‘ötekileştirme’ korkusu yaşamasına neden olan bir diğer karakter de Eleanor’dur. Eleanor’un babası banka sahibi, annesi neredeyse kraliçeyle

ahbab olacak derecede önemli bir portre sanatçısı, erkek kardeşi ise üniversitede hocadır. Her bakımdan oldukça entelektüel bir ortamda yetişen, maddi anlamda da doyumuna ulaşmış, orta sınıfa mensup bir tiyatro oyuncusu olan Eleanor ve cazibesi varoşlarda var olma mücadelesi veren insanlar arasında yetişen Karim'in sosyal durumundan ve kökeninden nefret etmesine neden olmaktadır. Karim'in sosyal statüsü nedeniyle bir gün Eleanor tarafından terk edileceği, 'ötekileştirileceği' korkusu ve bu durumun yarattığı bunalımlar aynı zamanda 1970'li yıllardaki çok kültürlü İngiltere'nin toplumsal sorunlarını da yansıtır.

Varoşların Budası adının kitaba verilmesine neden olan karakter Haroon, romanda Doğunun mistisizmini uyguladığı meditasyon ve yoga yöntemleriyle Batılı İngilizlere aktarmaya çalışan biri olarak görülür. Yakın arkadaşı Anwar ile birlikte, çoğu göçmenin düşündüğü gibi, daha iyi bir yaşam için gerekli maddi imkânı sağlayıp, Hindistan'a dönmek umuduyla 1950'li yıllarda gelirler İngiltere'ye. Ancak işler umulduğu gibi gitmez ve beklentilerini düşürerek, zar zor geçinebilecekleri bir hayata kanaat ederler. Bir gün Haroon ile Anwar'ın arasında geçen ve neden göç ettikleri toplumda yükselmelerinin zor olacağına dair söyledikleri řu sözler önemlidir: "Beyazlar asla yükselmemize izin vermez. Dünyada tek bir beyaz bile kalsa bir Hintli yerine o fırsatı da ona verirler. Onlarla uğraşmak zorunda değilsin- İngilizlerin cebinde iki kuruş olmasa bile, onlar hala bir imparatorluklarının olduklarını düşünürler". (Kureishi 27) İmparatorluğun kalbine ayak basan iki Göçmen olarak, Haroon ve Anwar toplumda var olmanın, yükselmenin neredeyse imkânsız olduğunu vurgulamaktadırlar. Anwar ve Haroon, Hanif Kureishi ve ailesi gibi göçmenlerin, özellikle Pakistan ve Hindistan'dan göçen farklı toplulukların daha iyi bir yaşam umuduyla yollarına düştükleri, demokrasi ve hümanizmin sözde beşiği Birleşik Krallık'ta yüzleştikleri hayal kırıklıkları, ırkçı saldırılar, dışlamaları yansıtmaları açısından önemli karakterlerdir.

Jamila karakterinin romanda özel, anlamlı bir duruşu vardır. İngiltere'ye büyük umutlarla gelen Anwar ve Jeeta'nın kızları olan Jamila roman içerisinde ırkçı, ötekileştirici saldırı ve tutumlara en sert tepkiyi veren, etnik ve kültürel hassasiyeti hem özde hem de sözde en belirgin olan figürdür. Romanda kişisel ve kültürel gelişimiyle dikkat çeken Jamila, önceleri ataerkil ideolojinin cinsiyetçi yaklaşımı nedeniyle yeterli eğitimi alamamış olmasına rağmen; dükkânlarının hemen bitişiğinde kütüphane sahibi Miss Cutmore ile yakın ilişki kurmuştur. Jamila, eğitimi için kendisine kültürel kaynak sağlayan Miss Cutmore'dan yararlanırken, onun eğitici yönünden ihtiyacından fazlasıyla yararlanmaktan kaçınır çünkü Miss Cutmore İngiliz kolonilerinde eğitim vermiş, sömürgeci Batı medeniyetinin stereotipik, hegemonik ve ötekileştirici bütün söylemsel dizgesini içselleştirmiş biridir ve bunun farkında olan Jamila'ya göre, ona bir misyoner edasıyla yaklaşır. Ancak etnik ve kültürel hassasiyeti olmayan Karim, Jamila'yı řu sözlerle eleştirir:

Jamila, onun Hintli kökenini unuttuğu, önemsemediği için Miss Cutmore'dan nefret etmeye başladı. Jamila bana Miss Cutmore'un kendisine yabancı olan her şeyi yok etmeyi amaçladığını söyledi. Söylediğine göre, ailesiyle bir köylüyle konuşur gibi konuşuyormuş. Hâlbuki Miss Cutmore benim řu ana dek karşılaştığım en kibar ve eğitilmiş biridir. (Kureishi 53)

Her ne kadar Karim Miss Cutmore'un bu tür eylemlerini oldukça masumane bulsa da, Jamila'nın gözünden baktığımızda 'medeni beyaz' ideolojisinin hala sömürgeci eğitim misyonunu sürdürdüğü, eski sömürge topluluklarından gelen göçmenleri himaye altında tutulması gereken 'mutlak öteki' olarak gördüğü ve hiyerarşik gücünü kullanarak kendi ötekilerini temsiliyetler aracılığıyla etiklediği sonucuna varılmaktadır. Bu noktadan bakmak gerekirse, Jamila'nın 'öteki' hassasiyeti karşılaştığı dışlayıcı tutumlara gösterdiği sert tepkiler, 'etki-tepki' durumunun göstergesidir. Babası ve annesiyle beraber işlettikleri dükkânları o kadar çok saldırıya uğramıştır ki, romanın ilerleyen bölümlerinde babası Anwar elinde sopayla gördüğü her beyaza saldıran, (tepkisel ötekileştirme) akli dengesini yitirmiş bir paranoyak olarak görülür. Annesi Jeeta ise, "dükkânlarının duvarlarına yazılan ırkçı yazıları silmekten bıkmıştır artık". (170) Neo-faşistlerin bol olduğu bir mahallede 'öteki' damgası yemiş bir ailenin bireyi olan Jamila'nın mücadelesini Karim bir gerilla savaşına benzetir:

Jamila kendi gerilla savaşına hazırlanıyordu ve beyazlar, siyah ve Asyalılar üzerine saldırıp, onları gaz odalarına tıkmaya çalıştıklarından bunun işe yarayacağını biliyordu. Bu durum görüldüğü kadar gülünç değildi aslında. Jamila'ların yaşadığı alan Londra'ya bizim varoştan daha yakın ve daha fakirdir. Bu bölgede birçok faşist yaşamakta, genelde kendi görüşlerini içeren gazete ve dergi dağıtırlar bu bölgede. Okullarda ve kolejlerde organize halde çalışırlar. Geceleri sokaklarda turlayıp Asyalılara zarar verirler.(Kureishi 56)

Jamila bir diğer dikkat çeken tarafı da bir kadın olarak kendini geliştirmesi ve kendisini ötekileştiren ataerkil toplum anlayışına gösterdiği dirençtir. Erkek torun ve kültürlerinin yok olmaması hayali ile kızını Hindistan'da yaşayan Changez ile evlendirmek isteyen Anwar, 'açlık grevi' taktiğiyle Jamila'yı evlenmeye razı ettiğini sansa da bu evlilik hiçbir zaman geleneksel bir evlilik olamaz. Bu andan itibaren, babasıyla ilişkisini koparan Jamila, Changez ile hiçbir zaman karı-koca ilişkisi içerisine girmemiştir ve kendisi evini geçindiren bir figür rolünü üstlenirken, Changez Jamila'nın Simon ile ilişkisinden olan bebeği Leila'nın bakımı ve ev işleriyle meşguldür. Kendisini cinsiyetçi bir yaklaşımla ötekileştiren ataerkil anlayışa tepki veren ve aksine bu anlayışı 'ötekileştirip' hayatından çıkararak Jamila, Spivak'ın da değindiği üzere, egemenin hâkim kılındığı uzamda sesini duyurmaya çalışan bir madun edasıyla romandaki 'öteki' kavramının aktarılması açısından önemli bir rol üstlenir.

Sonuç

Sömüren ideoloji karşısında sömürülen ötekinin yaşadığı dışlanmışlığı, insanlıktan çıkarılma pozisyonunu psikolojik açıdan ele alan Frantz Fanon'a göre, "siyah aşağılık kompleksinin tutsağıyken, beyaz da büyüklük kompleksinin yanlısıların içinde yaşamaktadır. Beyaz insan, siyah insana bir çocuğa davranır gibi davranmaktadır. Kafasında değişmez, dört köşeli bir zenci kavramı" vardır. Siyah insan tarih dışıdır, değişmez." (Aktrn. Ünlü, 14) Fanon'un yapmış olduğu tespitten yola çıkarsak, ele aldığımız romandan yansıyanlar ışığında, 'Batı'nın temsilleri aracılığıyla, yüz yıllarca süre gelen kültürel ve tarihsel üstünlüğü sonucunda oluşan 'öteki' Doğu imgesini temsil eden göçmen bireylerin, içselleştirilmiş ve damgalanmış bir psikolojiyle, topluluktan dışlanması, ötekileştirmesi söz konusudur. Fanon'un bahsettiği

kalıplaşmış zenci tasviri, tutumu çalışmamızda ele aldığımız romanda beyaz-siyah ya da yerleşikler ve dışarda kalanlar ilişkisinde kendini gösterebilmektedir. etekileştirme unsurları temelde renk temelli ayırım ile göze çarpmaktadır. Fakat romanın olay rgusunun dayandığı mekanlar ve gruplar çok kultrl toplum yapısının kaçınılmaz sonuçlarını ve yansımalarını ilerinde barındırdıklarından, farklı kimliklerden gelen karakterler göze çarptıkça; söz konusu etekileştirici tutumlar genişleyerek dinsel, sınıfsal, toplumsal cinsiyet temelli ‘teki’ kimliklere karşı duyulan ırkçı ve ayrımcı tutumları da yansıtılmaktadır. Çalışmada incelenen *Varoşların Budası* romanında, renge dayalı (siyah-beyaz) etekileştirici davranışlara daha çok Haroon ve Karim karakterleri maruz kalmaktadır. Her ne kadar ev sahibi kltr taklit ederek toplumdan soyutlanmaktan kurtulmayı, kimlik krizinden çıkmayı arzulasalar da, Haroon ve Karim ırk, renk, sınıf ve kltrlerinden dolayı etekileştirilmekten kurtulamazlar. Eserde karşımıza çıkan bir diğer etekileştirme unsuru ise cinsiyete dayalı tavidir. Jamila karakteri çok kltrl toplumlarda ana kltr ile yaşamak zorunda kaldıkları kltr arasında bocalayan ataerkil anlayış içerisinde sorgulayan ağdaş kadın rollerine tepki olarak ortaya çıkan ‘etekileştirici’ davranışlara maruz kalmaktadır. Çalışmada sorunsallaştırılan çok kltrl İngiliz toplum yapısı içerisinde Haroon ve Anwar birinci kuşak gmenleri temsil etmektedirler. Her ikisi de kendilerini davetsiz misafir ve bağımlı olarak gören, hâkim grubun temsilcileri tarafından egzotik, kuşku verici ve mutlak öteki olarak etiketlenerek hayallerinde getirdikleri fakat geri donemedikleri Hindistan ile farklılığı temel alarak etekileştiren iktidardaki İngiliz toplumu tarafından susturulmuşlardır. İkinci kuşak gmenlerin temsilcisi olan Karim’in iki kltr arasında yaşadığı sıkışmışlık ve yer yer indirgendiği ‘teki’ kimliği ise onun kimlik ve aidiyet bunalımı yaşadığını göstermektedir.

Kaynakça

Birincil Kaynak:

Kureishi, Hanif. *The Buddha of Suburbia*. London: Faber and Faber Limited, 1990.

İkincil Kaynaklar:

Ashcroft, Bill, Griffiths, Gareth and Tiffin, Helen. *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. London and New York: Routledge, 2002.

_____. *Post-colonial Studies: The Key Concepts*. London and New York: Routledge, 2007.

Bentley, Nick. *Contemporary British Fiction*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008.

Bhabha, Homi. *The Location of Culture*. New York: Routledge, 1994.

Fanon, Frantz. *Black Skin, White Masks*. London: Pluto Press, 2008.

Gandhi, Leela. *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*. Australia: Allen & Unwin, 1998.

Giroy, Paul. ‘Birleşik Krallık Bayrağında Siyaha Yer Yok’. *Sosyoloji, Başlangu Okumaları*. ev. Gnseli Altaylar. İstanbul: Say Yayınları, 2009.

_____. *Postcolonial Melancholia*. New York: Columbia University Press, 2005.

Hadley, Louisa, and Elizabeth Ho. *Thatcher and After: Margaret Thatcher and Her*

Afterlife in Contemporary Culture. Houndmills, Basingstoke, Hampshire:

Palgrave Macmillan, 2010.

Hall, Stuart. "Cultural Identity and Diaspora." *Identity: Community, Culture, Difference*. Ed. Jonathan Rutherford. London: Lawrence & Wishart, 1990. 222- 37.

_____. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage, 2003.

Kureishi, Hanif. *The Rainbow Sign*. London, Faber and Faber Limited, 1996

Powell, Enoch. "Speech at Birmingham". *Freedom and Reality*. Kingswood, Surrey: Elliot Right Way Books, 1969. 283-289.

Rushdie, Salman. *Imaginary Homelands: Essays and Criticism 1981-1991*. London: Vintage,

2010.

Said, Edward. *Orientalism*. London: Penguin Classics, 2003.

Spivak, Gayatri Chakravorty. "Can the Subaltern Speak?" *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*. Williams, Patrick ve Chrisman, Laura. New York: Columbia University Press, 1994. 66-111.

Ünlü, Barış. "Frantz Fanon: Ezilenlerin ve Mülksüzlerin Düşünürü". *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*. Cilt 1, Sayı 1, 2011. 9-41.

<http://tdkterim.gov.tr>.16.12.2011.

<http://www.hanifkureishi.com/time.html>.17.12.2011.